

อาหารสมอง

●วารกรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ลงทุนการศึกษา เพื่อให้หลุดพ้น 'กับดัก'

สหประชาชาติกำลังพูดถึง Global Goals ของโลกใน 15 ปีข้างหน้า หรือที่รู้จักกันในชื่อเดิมคือ SDG

(Sustainable Development Goals - เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน) ที่บ้านเรา เมื่อเร็วๆ นี้ก็มีพูดถึงถึงเรื่อง "การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในเอเชีย" โดย ดร.ฮารูอิโกะ คูโรดะ ผู้ว่าการธนาคารกลางญี่ปุ่น (อดีตประธาน ADB) ในงาน Amartya Sen Lecture Series

ปาฐกถาครั้งนี้น่าสนใจ เพราะมีส่วนที่เกี่ยวกับไทยอยู่มาก "จดหมายเหตุถึงเพื่อนสมาชิก" ของ สสค. (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน) ได้ลงสรุปย่อปาฐกถาครั้งนี้ ซึ่งผู้บันทึกคือ ดร.ไกรยศ ภัทราวาท ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษา ของ สสค.

ในบ้านเราปัจจุบันมีนักเรียนเศรษฐศาสตร์ การศึกษาน้อยคนมากจนน่าเสียดาย รุ่นใหม่ก็มี ดร.ไกรยศ (Harvard) ดร.ดิลลภา ลัทธพิพัฒน์ (Australian National University-Berkeley) อยู่ที่ World Bank เป็นผู้รับผิดชอบรายงานสถานะการศึกษาของประเทศไทยที่เพิ่งออกมา และ สสค. กำลังแปลเป็นไทย ดร.เกียรตินันต์ ล้วนแก้ว (Australian National University) อยู่ที่ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มีบทความเรื่องการกู้ยืมเพื่อการศึกษา ในวารสารต่างประเทศหลายบทความ ฯลฯ

ผมขอแนะนำข้อสรุปปาฐกถาบางส่วนมา สืบต่อดังต่อไปนี้ "...ดร.ฮารูอิโกะกล่าวว่า แม้ว่าเศรษฐกิจเอเชียจะเติบโตเร็วถึง 12 เท่า ภายในเวลา 50 ปีที่ผ่านมา แต่ในอีกไม่ช้านี้ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชีย จะต้องเผชิญกับปัญหาการชะลอตัว เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกเคยประสบมา เนื่องจาก 3 กับดักที่สำคัญคือ

(1) "กับดักของประเทศรายได้ปานกลาง" (Middle Income Trap) ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ จะส่งเสริมการ

เติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการเพิ่มปัจจัยการผลิตที่สำคัญ อย่างการลงทุนและการโยกย้ายแรงงานจากชนบท ป้อนภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มแรงงานราคาถูก แม้วิธีนี้จะใช้ได้ผลในระยะแรก แต่ผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะค่อยๆ ลดลงจนหมดไปในที่สุด ประเทศที่ก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลางไปได้อย่างประเทศเสือเศรษฐกิจ 4 ประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ไต้หวัน และฮ่องกง สามารถก้าวข้ามได้ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity) ของระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง รวมถึงการเปิดตลาดใหม่สู่การเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม ขั้นสูงที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

(2) "กับดักโครงสร้างประชากร" (Demographic Trap) ธรรมชาติของประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อันเนื่องมาจากอัตราการเกิดของประชากรที่ลดลง และอายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น ประชากรในประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ จึงมีความเสี่ยงที่จะ "แก่ก่อนรวย" หรือก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ก่อนเป็นประเทศรายได้สูง (High Income Country) การมีประชากรวัยพึ่งพิงสูงกว่าประชากรวัยแรงงานเช่นนี้ จะยิ่งทำให้การหลุดออกจากกับดักรายได้ปานกลางล่าช้ายิ่งขึ้นไปอีก

(3) "กับดักด้านความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติในประเทศ" (Natural Resource Trap) การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ นำ รวมถึงที่ดิน เป็นต้น เมื่อทรัพยากรเหล่านี้พร่องหรือไป ภาระต้นทุนการผลิตจึงเพิ่มขึ้นและจุดรั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย จึงพยายามรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ด้วยการขยาย

กับดักทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทย ยังไม่สามารถเป็นเสือเศรษฐกิจตัวที่ 5 แห่งเอเชียได้เสียที

ฐานการค้นคว้าทรัพยากรธรรมชาติแหล่งใหม่ จากในและนอกประเทศตนเอง

กับดักทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทย ยังไม่สามารถเป็นเสือเศรษฐกิจตัวที่ 5 แห่งเอเชียได้เสียที ปัจจุบันการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจไทย ยังคงพึ่งพาการส่งออกสินค้า การเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม ที่ยังขาดนวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง เหมือนเมื่อทศวรรษที่แล้ว ด้วยภาวะการแข่งขันในระดับนานาชาติที่สูงขึ้น รวมถึงความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยไม่ยั่งยืน และมีแนวโน้มถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอีก 10 ปี ในขณะที่ประชากรวัยเด็กกำลังลดลง ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ธนาคารโลกได้รายงานไว้ว่า "...มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนเด็กต่ำกว่า 120 คน) ถึง 5,000 โรงเรียน (ปัจจุบันร้อยละ 50 ของ 28,803 โรงเรียนในบ้านเราเป็นขนาดเล็ก) อันเนื่องมาจากการลดลงของจำนวนนักเรียนกว่า 2 ล้านคน (ร้อยละ 20) ภายในเวลาเพียง 10 ปีเท่านั้น สวนทางกับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัย

ในประเทศไทย ทำให้ปัจจุบันดัชนีการสูงวัย (Aging Index) ซึ่งคิดจากสัดส่วนผู้สูงวัย ต่อประชากรเด็ก 0-15 ปี ของประเทศไทย สูงถึง 83.1 สูงเป็นอันดับ 2 ของอาเซียน และมีแนวโน้มสูงกว่า 100 ภายใน 10 ปีข้างหน้า นี่ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการก้าวออกจากกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง

ผู้ว่าการธนาคารกลางญี่ปุ่น จึงได้ให้ กุญแจ 3 ดอก ในการสร้างความยั่งยืนให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในเอเชีย ได้แก่ (1) มาตรการยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ (2) การยกระดับสภาพแวดล้อมในการประกอบธุรกิจ และ (3) การพัฒนาตลาดการเงินให้เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ โดยประเทศที่พัฒนาแล้ว ล้วนมีประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูง ตรงกันข้ามกับประเทศไทยที่ 7 ใน 10 คน ของประชากรวัยแรงงานมีการศึกษาสูงสุดเพียงแค่ระดับประถมศึกษาเท่านั้น

แม้ว่าประเทศไทยจะเร่งขยายโอกาส และคุณภาพทางการศึกษา ผ่านการลงทุน ด้านการศึกษา ด้วยการจัดสรรงบประมาณ ด้านการศึกษาสูงถึงปีละ 5 แสนล้านบาทต่อปี และเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปีตลอด 10 ปี ที่ผ่านมา แต่ด้วยการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ในทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปีเท่านั้น หากต้นทุนการจัดการศึกษายังคงเพิ่ม สูงกว่าการเติบโตของรายได้คนไทยถึง 2.5 เท่าเช่นนี้ มาตรการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ของไทยก็จะไม่ยั่งยืน ระบบการศึกษาไทย จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปประสิทธิภาพ การลงทุนด้านการศึกษาอย่างเร่งด่วน..."

ด้วยสถานการณ์และทางโน้มของ ประเทศเราข้างต้น ดังนั้น จึงมีหนทางเดียว เท่านั้นที่จะสามารถช่วยให้หลุดพ้นจาก ปัญหาอันหนักหน่วงในอนาคตอันใกล้ได้ นั่นก็คือการเร่งปฏิรูปการศึกษาอย่างไม่อาจ รออะไรได้อีกต่อไป